

MYKEN KÜLTÜRÜ

(DIA) Myken Kültürü, Kıta Yunanistan'da Geç Bronz Çağı'nda (Geç Hellas Dönemi) yaklaşık M.Ö. 1600'lerde ortaya çıkan ve 11. yüzyılın içlerine kadar yaşamış olan kültüre verilen addır. **(DIA)** Bazı araştırmacılar, Myken Yunanistan'ını Hitit Yazılı metinlerinde adı geçen **Ahhijawa Ülkesi** (Homeros'da **Achaiói = Akhalar**) ile bir kabul etmektedirler. Ancak bu görüş çok tartışmalıdır.

MYKEN YAYILIŞI

(DIA) Linear B yazısının sahipleri, Hellas'ta ilk Grek kültürünü oluşturan ve genellikle Mykenler adı ile anılan kavim M.Ö. 2. binin ortalarına doğru Doğu Akdeniz kıyılarında ve bu arada Anadolu'da ticaret kolonileri kurmaya başlamışlardır. Homeros'ta **Achaiói** adı altında anılan ve bizim Akhalar dediğimiz bu ilk Hellen kavmi daha M.Ö. 16. yüzyılda Miletos'ta yerleşmiş ve belki de orada ya da biraz daha güneyde M.Ö. 14. ve 13. yüzyıl Hitit kaynaklarında sözü edilen **Ahhiyava Krallığı'nı** kurmuştur. **Miletos'ta** daha M.Ö. 1600 sıralarında Myken seramiği mevcuttur. Myken seramiğini 16. yüzyıldan başlayarak M.Ö. 12. yüzyıl sonuna değin dağınık buluntular halinde Batı, hatta Orta Anadolu'nun çeşitli yerlerinde **Troia'da** (Hisarlık), **Pitane** (Çandarlı), **Smyrna** (Eski İzmir - Bayraklı), **Panaztepe'de** (Urla), **Klazomenai** (Urla İskelesi), **Erythrai** (İldırı), **Kolophon** (Değirmendere), **Ephesos'ta** (Selçuk), **Iasos'da** (Kıyı Kışlacık), **Mylasa'da** (Milas) Bodrum civarında **Müskebi'de** (Bodrum, Ortakent), **Çömlekçiköy** (Bodrum), **Stratonikeia** (Eskihisar) ve Çine **Tepecik Höyük'te** rastlanmıştır.

Söz konusu buluntular Batı Anadolu'nun ve küçük bir ölçüde de olsa Orta Anadolu'nun M.Ö. 16. yüzyıldan beri Myken etki alanı içine girmiş olduğunu açıklamaktadır.

TARİHÇE:

(DIA) **Myken** ya da **Mykenliler** adı modern araştırmacıların verdiği bir isimdir. Söz konusu bu isim özellikle **Heinrich Schliemann'ın** Kıta Yunanistan'da **Mykenae** kentindeki Bronz Çağı yapılarında gerçekleştirmiş olduğu kazılardan sonra ortaya çıkmış ve kabul görmüştür. Ancak Ege Bölgesi'nde Erken Yunan Dönemi halkına verilen gerçek isim bilinmemektedir. Bazı araştırmacıların da kabul ettiği gibi Homeros'da adı geçen **Akhalar**, bu Erken Yunan Dönemi halkının adı olabilir.

(DIA) Myken Dönemi tarihsel süreç olarak üç ana bölümde incelenmektedir:

- 1- Erken Myken Dönemi (M.Ö. 1600 – 1500)
- 2- Orta Myken Dönemi (M.Ö. 1500-1400)
- 3- Geç Myken Dönemi (M.Ö. 1400- 1200)

Söz konusu bu tarihsel evreler aynı zamanda Geç Hellas I, II ve III ile de örtüşmektedir. Aynı zamanda Myken Dönemi, **Kyklad** Adalar'ında Kyklad Kültürü'nün **Geç Kyklad** Dönemi'ne denk gelmektedir.

Myken Kültürü, Avrupa Kıtası'nın ilk Yüksek (Gelişmiş) kültürü olarak kabul edilmektedir. Ancak Girit Adası'ndaki Minos Kültürü'nü oluşturan halktan farklı olarak, Kıta Yunanistan'da oturan halk, Yunancanın eski bir biçimini konuşuyorlardı. Bu 1950'li yıllarda **Lienar-B** yazısının çözülmesiyle ortaya konmuştur. Sır Arthur Evans Linear-B yazısının çözümü için uğraşmış ancak söz konusu hece yazısı 1950 yılında İngiliz Mimar Michael Ventris tarafından okunabilmiştir.

ERKEN MYKEN DÖNEMİ

(DIA) Myken Kültürü, Orta Hellas Dönemi'nde yani M.Ö. Geç 17. yüzyıldaki kültürel bir gerileme döneminden sonra ortaya çıkmıştır. Bu kültür, **Messene, Attika, Boeotia ve Argolis** bölgelerinde ortaya çıkarılan çok zengin **oda mezarlarında** kendini göstermektedir.

(DIA) Özellikle **Mykenae, Aegina ve Keos** adalarında bu kültür, belirli bir şekilde öne çıkmıştır.

(DIA) Kıta Yunanistan'ın diğer bölgelerinde de ölümler, çok zengin ölü hediyeleri ile birlikte gömülmüşlerdir. **(DIA)** Ayrıca Geç Hellas Dönemi'nin başlangıcında ilk kez **Myken Seramiği** görülmektedir. Söz konusu bu **seramik açık zeminli ve koyu firnislidir**. Bu seramik türü Orta Hellas Dönemi'nin **gri Minyas** seramiğinden ayrılmaktadır. Söz konusu gri seramik, Geç Hellas I Dönemi'nde de ortaya çıkmaktadır. Önceleri Myken Seramiği'nde çok güçlü bir Minos etkisi bulunmaktadır.

ORTA MYKEN DÖNEMİ

Orta Myken Dönemi'nde (Geç Hellas II, yaklaşık M.Ö. 1500-1400) kısmen **oda mezarların yerini Tholos** mezarlar almaya başlamıştır. **(DIA)** Bu dönemde Girit Adası, Kıta Yunanistan Halkları tarafından fethedilmiştir. Öyle ki Myken Halkı, **Rhodos** Adası ile birlikte tüm Ege Adalarını hatta Batı Anadolu'daki Milet kentini de kontrolü altına almıştır.

Büyük Myken İmparatorluğu'nun oluşup oluşmadığı eğer oluşmuş ise ne zaman oluştuğu ya da daha olasılıkla birbirinden bağımsız birçok Myken küçük devletçığının kendine has bir saray kompleksi ve savunma duvarı olup olmadığı açıkça bilinmemektedir. Girit **Linear-A** yazısından geliştirilmiş olan **Linear-B** yazılı (Hece yazısı) birçok pişmiş toprak tabletten anlaşıldığı üzere M.Ö. 1200'lerde Kıta Yunanistan'da **Pylos, Thebai, Atina** ve **Mykenae** gibi birçok **bağımsız devlet** bulunmakta idi.

Kural olarak bu küçük kent devletlerinin birer monarşik sisteme sahip oldukları kabul edilmektedir. Ancak çok yeni olarak (2009) bunun böyle olamayacağı Eski Çağ Tarihçisi **Tassilo Schmitt** tarafından öne sürülmüştür. **WA-NA-KA**, bu zamana kadar tahmin edildiği gibi Myken Monarşisi'nin adı değil de daha çok bir tanrının adı olmalıydı.

GEÇ MYKEN DÖNEMİ

(DIA) Geç Myken Dönemi'nin ilk iki evresi GM IIIA ve GM IIIB (Yaklaşık M.Ö. 1400-1200), **Myken Kültürü'nün en yüksek safhasını oluşturmaktadır**. Myken Seramiği ve Geç Hellas Dönemi'nin diğer malları Akdeniz Bölgesi'nin birçok bölgesine ihraç edilmiştir.

(DIA) M.Ö. 1200'den hemen sonra bilinen birçok Myken yerleşimleri ile özellikle Myken merkezlerindeki yukarı şehirler tahrip edilmiştir. Bunun nedeni halen açıklanamamaktadır. Bu tahribat ile ilişkilendirilen ve eskiden beri kabul edilen, güçlü ve geniş kapsamlı **“Dor Göçleri”**, günümüzde halen geçerliliğini daha kesin olarak korumaktadır.

Geç Hellas IIIC Dönemi'nde Myken Kültürü, her ne kadar çok düşük seviyede olsa da, devam etmiştir. Özellikle Myken Seramiği'ndeki gelenek kesintisiz devam etmiş ve tüm

merkezler tahrip edilmemiştir. Bu dönemde gerçekleşen kavimler göçü hakkında açık bir bilgi bulunmamaktadır. En azından eş zamanlı olarak Doğu Akdeniz Bölgesi'nde yer alan birçok imparatorluk, "Deniz Kavimleri"nin saldırısına uğramış ve kısmen yok edilmişlerdir.

Zumindest zeitgleich werden zahlreiche Reiche des östlichen Mittelmeers von den "Seevölkern" aus den Lukka-Ländern meist sehr erfolgreich angegriffen und zum Teil vernichtet.

Myken merkezlerinin gözlenen tahribatlarıyla eşleşen bağlantı şöyle düşünülebilir: Yeni bir teori olarak, Doğu'daki huzursuzluk dönemi **Ege Bölgesi'nde bir kıtlığa sebep olmuş ve** bu daha sonra paylaşım ve iç savaflara yol açmış olabilir. **Linear-B** yazılı tabletlere göre **Pylos** kenti, denizden gelen dış düşmanlar tarafından tahrip edilmiş gibi görünmektedir.

Ancak araştırmada genel olarak birbirini tetikleyen birçok iç ve dış etkinin (deprem ?) birleşmesi sonucu böyle büyük bir çöküşün M.Ö. 12. yy'da meydana geldiği öne çıkmaktadır. Geç Myken IIIC evresinin devamında da Kıta Yunanistan'da tekrarlan birçok tahribatın ortaya çıktığı bilinmektedir.

Yerleşim yerleri kısmen ıssız ancak iyi korunaklı yerlerde kurulmuşlardır. Bunun yanında **Tiryns ve Mykenae**'daki çoğu saray kompleksinde yaşam devam etmiştir. Olasılıkla bu saraylarda yeni bir aristokratik sınıf yaşamakta idi. Milet'te bulunmuş **Linear-B** yazılı bir vazoyu göz önüne almazsak, bu döneme tarihlenebilecek hiçbir yazılı belge günümüze değin ele geçmemiştir. Bu yüzden Arkeologlar ve Eski Çağ Tarihçileri, M.Ö. **1190 yılındaki bu büyük tahribatla birlikte yazının ortadan katılığını** ileri sürmektedirler.

Geç Hellas IIIC evresinin önemi, henüz birkaç on yıl öncesine kadar ortaya çıkmamıştı. Çok yeni olarak bu dönem tarihlenebilecek birçok vazo resmi ortaya çıkmıştır ki bu **resimlerde büyük gemiler tasvir edilmiştir**. Deniz ticareti ve deniz ile ilgili işler bu dönem ve sonrasında gelişmiştir. Geç Hellas IIIC evresinin Yunan Mitoloji'nin bir kısmının oluşmasında (Homeros'un Destanları gibi) önemli bir etki ettiği kabul edilmektedir.

M.Ö. 1075 ile M.Ö. 1025 yılları arasında Geç Hellas III C evresi **Submyken Dönemi**'ne girmektedir ve daha sonra **Protogeometrik Dönem** başlamaktadır. Bu dönemde kremasyon'un artarak devam ettiği görülmektedir. Kıta Yunanistan'ın bazı bölgelerinde Submyken Dönemi ispatlanamamaktadır, ancak bölgelerde Geç Hellas IIIC'yi doğrudan doğruya Protogeometrik Dönem izlemektedir.

SARAYLAR

(DIA) Mykenai, Tiryns ve Pylos'da ortaya çıkarılan sarayların çekirdeğini megaron adı verilen dikdörtgen planlı bir yapı oluşturuyordu. Girit'in aksine **Akha sarayları sur duvarı** ile çevriliydi. Akhalar'dan sonra Yunanistan halkını oluşturan Arkaik ve Klasik Dönem Yunanları, bir insanın taşıyamayacağı büyüklükte iri taşlarla inşa edilmiş olan bu duvarların mitolojik dev yaratıklar olan "**Kyklop**"lar tarafından inşa edildiğine inanıyorlardı.

(DIA) Mykenae'daki sarayın ana kapısını lentosu üzerinde yer alan karşılıklı pozda tasvir edilmiş iki aslan, sarayı koruyucu bir imaj veriyordu ve olasılıkla Ana Tanrıça'nın temsili idi.

Akha merkezlerinde soylular ve iktidar sahipleri saray ve kalelerde hüküm sürerken; halk bunların çevresinde evlerde yaşıyorlardı. **(DIA)** Pylos'daki Nestor'un Saray'ında ele geçen **Linear-B** tabletlerinden, krala **vanaks** ve yanındaki yüksek görevliye **lavagetas** adının verildiği öğrenilmiştir. **(DIA)** Adını bildiğimiz en ünlü Akha kralı, Troai seferini de yöneten **Agamemnon**'dur. Akha krallıklarının önceden düşünüldüğü gibi feodal bir yapıya değil, merkeze bağlı bir karaktere sahip olduğu anlaşılmıştır.

MEZARLAR

(DIA) Mykenae'daki saray, kuyu mezarlar ve **kubbeli (tholos)** mezarlar burada aristokrat kral hanedanının hüküm sürdüğüne işaret etmektedir. Erken dönemlerin yönetici sınıfına **ait kuyu mezarları** (M.Ö.16. yy.), iki grup halindeydi ve her ikisi de duvarlarla çevrilmişlerdi. Bu nedenle literatüre "A Mezar Halkası" ve "B Mezar Halkası" olarak geçmişlerdir. Söz konusu mezarlarda ele geçen eserlerin Girit etkisi göstermesi, o dönemde Yunanistan'ın Girit ile olan ilişkilerini göstermektedir.

(DIA) Daha sonra ortaya çıkan kubbeli mezarların en önemlileri ise “**Atreus Hazine Binası**” olarak adlandırılan mezar yapısı ile **(DIA)** “**Klytamnestra**” mezar yapısıdır.

KAYNAKÇA

- H.-G. Buchholz, Ägäische Bronzezeit, Darmstadt 1987.
- R. Castleden, Mycenaean, London 2005
- J. Chadwick, Die mykenische Welt, Stuttgart 1979.
- S. Meletzis – H. Papadakis, Korinth. Mykene. Tiryns. Nauplia., München 1978.
- O. Panagl – S. Deger-Jalkotzky (Hrsg.): Die neuen Linear B-Texte aus Theben. Ihr Aufschlußwert für die Mykenische Sprache und Kultur. Akten des internationalen Forschungskolloquiums an der Österreichischen Akademie der Wissenschaften am 5. und 6. Dezember 2002 (Veröffentlichungen der Mykenischen Kommission Band 23), Wien 2006.
- T. Schmitt, “Kein König im Palast. Heterodoxe Überlegungen zur politischen und sozialen Ordnung in der mykenischen Zeit”, in: Historische Zeitschrift 188, 2009, S. 281ff.
- V.R.A. Desborough, The Last Mycenaean & their Successors: An Archaeological Survey c.1200-c.1000 B.C., Oxford 1964 .
- O.T.P.K. Dickinson, The Origins of Mycenaean Civilisation, Göteborg 1977.
- R. Hampe - E. Simon, The Birth of Greek Art: From the Mycenaean to the Archaic Period, New York 1981.
- J.T. Hooker, Mycenaean Greece, Londra 1976.
- G.E. Mylonas, Ancient Mycenae: The Capital City of Agamemnon, Londra 1957.
- G.E. Mylonas, Mycenae & the Mycenaean Age, Princeton 1966.
- L.R. Palmer, Mycenaean and Minoans, Londra 1961.
- R. Higgins, Minoan & Mycenaean Art, Londra 1967.
- C. Özgünel, “Batı Anadolu ve İçerlerinde Miken Etkinlikleri”, Belleten XLVII, 187, 1983 (1984) 697-743.
- C. Özgünel, Mykenische Keramik in Anatolien, Asia Minor Studien Band 23 (1996).